

**Kodeks
postępowania
karnego. Tom II
Komentarz do art. 425 - 682.**

Kodeks postępowania karnego¹

z dnia 6 czerwca 1997 r. (Dz.U. Nr 89, poz. 555)

Tekst jednolity z dnia 14 września 2018 r. (Dz.U. 2018, poz. 1987)

(zm.: Dz.U. 2017, poz. 2405; 2018, poz. 771, poz. 1467, poz. 2399; 2019, poz. 150, poz. 679, poz. 1255,
poz. 1694)

---

¹ Treść odnośnika publikujemy na końcu ustawy.

Dział IX. Postępowanie odwoławcze

Literatura: A. *Bojańczyk*, Czy zaniechanie przez sąd skorzystania z inicjatywy dowodowej może być przedmiotem kontroli odwoławczej w znowelizowanym procesie karnym?, Pal. 2015, Nr 5–6; Z. *Doda*, Zażalenie w procesie karnym, Warszawa 1985; D. *Drajewicz*, Glosa do tej uchw. SN z 24.11.2010 r., I KZP 20/10, MoP 2011, Nr 16; *tenże*, Kontrydiktoryjność procesu karnego w świetle projektowanych zmian kodyfikacyjnych, MOP 2012, Nr 18; *tenże*, Kontrydiktoryjność procesu przed sądem I instancji w znowelizowanym KPK, MOP 2014, Nr 21; *tenże*, Postępowanie dowodowe z urzędu w świetle znowelizowanego art. 167 § 1 zd. 3 KPK w brzmieniu nadanym ustawą z 27.9.2013 r., MOP 2016, Nr 14; *tenże*, Glosa do post. SN z 16.12.2010 r., WZ 57/10, PiP 2012, Nr 2; *tenże*, Glosa do uchw. SN z 28.3.2012 r., I KZP 24/11, Lex/el. 2012; *tenże*, Glosa do post. SN z 9.7.2015 r., III KK 375/14, Lex/el. 2016; *tenże*, Glosa do post. SN z 28.4.2016 r., II KK 13/16, Pal. 2018, Nr 6; *tenże*, Nieobecność oskarżonego na rozprawie apelacyjnej, MoP 2014, Nr 8; *tenże*, Nieobecność oskarżonego na rozprawie w znowelizowanym Kodeksie postępowania karnego, MoP 2015, Nr 11; *tenże*, Reguły *ne peius* – uwagi *de lege lata* i *de lege ferenda*, PS 2007, Nr 4; *tenże*, Restytucja terminu zawitego w postępowaniu karnym, PS 2013, Nr 5; *tenże*, Uzasadnienie wyroku sądu *a quo* w świetle znowelizowanych przepisów Kodeksu postępowania karnego, MoP 2016, Nr 20; *tenże*, Zażalenie w postępowaniu karnym, MoP 2013, Nr 1; T. *Grajcar*, Granice środka odwoławczego w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego, Prok. i Pr. 2015, Nr 7–8; P. *Grzegorzczak*, K. *Weitz*, w: M. *Saffjan*, L. *Bosek* (red.), Konstytucja RP, t. 1, Komentarz do art. 1–86, Warszawa 2016; W. *Grzeszczyk*, Reguły *ne peius* w postępowaniu karnym (art. 454 k.p.k.), Prok. i Pr. 2008, Nr 2; J. *Izydorczyk*, Granice orzekania sądu odwoławczego w polskiej procedurze karnej, Łódź 2010; J. *Jacyszyn*, J. *Przetocki*, A. *Wittlin*, S. *Zakrzewski*, Podpis elektroniczny. Komentarz do ustawy z 18 września 2001 r., Warszawa 2002; A. *Lach*, Glosa do post. SN z 26.3.2009 r., I KZP 39/08, Lex/el. 2009; K. *Marszał*, Proces karny, Warszawa 1998; L. *Morawski*, Zasady wykładni prawa, Toruń 2006; K. *Noskowicz*, Kilka uwag o związku pisemnego uzasadnienia wyroku w polskim procesie karnym w świetle nowelizacji art. 424 § 1 pkt 1 i 2 k.p.k., Kwartalnik Sądowy Apelacji Gdańskiej 2015, Nr 2; A. *Ochnio*, Termin do złożenia zażalenia na czynności w postępowaniu karnym. Uwagi *de lege lata* i *de lege ferenda*, w: J. *Jakubowska-Hara*, J. *Kosonoga*, H. *Kuczyńska*, A. *Błachnio-Parzych* (red.), Problemy wymiaru sprawiedliwości. Księga Jubileuszowa Profesora Jana Skupińskiego, Warszawa 2013; M. *Pilarska-Gumny*, Konkretny pytania prawne do Sądu Najwyższego w sprawach karnych, IN 2013, Nr 2; F. *Prusak*, Komentarz do kodeksu postępowania karnego, t. 1, Warszawa 1999; R.A. *Stefański*, Instytucja pytań prawnych do Sądu Najwyższego w sprawach karnych, Kraków 2001; *tenże*, Przystępstwo rozpowszechniania wiadomości z postępowania przygotowawczego karnego [art. 241 KK], Prok. i Pr. 2001, Nr 5; *tenże*, Przyczyna niezależna od prokuratora uzasadniająca przywrócenie terminu zawitego, Prok. i Pr. 2006, Nr 3; *tenże*, Zażalenia na bezzynność w zakresie rozpoznania zawiadomienia o przestępstwie, Prok. i Pr. 2014, Nr 6; S. *Steinborn*, Prawomocność części orzeczenia w procesie karnym, Warszawa 2011; M. *Szymczak* (red.), Słownik języka polskiego, t. 2, Warszawa 1995; M. *Szymczak* (red.), Słownik języka polskiego, t. 3, Warszawa 1995; D. *Świecki*, Rozprawa apelacyjna w polskim procesie karnym, Warszawa 2006; *tenże*, w: D. *Świecki* (red.), Postępowanie odwoławcze, nadzwyczajne środki zaskarżenia, postępowanie po uprawomocnieniu się wyroku i postępowanie w sprawach karnych ze stosunków międzynarodowych, Kraków 2015; *Waltoś*, Proces, 2008; P. *Wiliński*, w: P. *Hofmański* (red.), System Prawa Karnego Procesowego. Zagadnienia ogólne, t. 1, cz. 1, Warszawa 2013; P. *Wiliński*, P. *Karlik*, w: M. *Saffjan*, L. *Bosek* (red.), Konstytucja. Komentarz, t. 2, art. 87–243, Warszawa 2016; D. *Wysocki*, Nieprawidłowe sporządzenie uzasadnienia wyroku jako uchybienie niestanowiące podstawy uchylenia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania sądowi I instancji w postępowaniu karnym, PS 2011, Nr 11–12; S. *Zablocki*, Artykuł 167 KPK po jego nowelizacji – wstępne nakreślenie problemów, Pal. 2015, Nr 7–8; A. *Zachuta*, Horyzontalna – pozioma prawomocność przedmiotowej części wyroku, Prok. i Pr. 2006, Nr 9.

Rozdział 48. Przepisy ogólne

Art. 425. [Zakres zaskarżenia]

§ 1. Od orzeczenia wydanego w pierwszej instancji przysługuje środek odwoławczy stronom oraz innym osobom wskazanym w przepisach ustawy.

§ 2. Orzeczenie można zaskarżyć w całości lub w części. Można także zaskarżyć brak określonego rozstrzygnięcia. Przedmiotem zaskarżenia może być również samo uzasadnienie orzeczenia.

§ 3. Odwołujący się może skarżyć jedynie rozstrzygnięcia lub ustalenia naruszające jego prawa lub szkodzące jego interesom. Ograniczenie to nie dotyczy oskarżyciela publicznego.

§ 4. Oskarżyciel publiczny ma prawo wnieść środek odwoławczy także na korzyść oskarżonego.

Spis treści

	Nb		Nb
I. Uwagi ogólne	1–3	9. Rodzaje rozstrzygnięć – zaskarżenie uzasadnienia	18
1. Zasada kontroli instancyjnej	1	10. Zaskarżenie uzasadnienia w świetle ZmKPK2019	19
2. System środków zaskarżenia	2	IV. <i>Gravamen</i>	20–30
3. Środki zaskarżenia	3	1. <i>Gravamen</i>	20
II. Podmioty uprawnione	4–9	2. Interes prawny	21
1. Strona	4	3. Ocena <i>gravamen</i> poprzez analizę jego poszczególnych zarzutów	22
2. Strony w postępowaniu sądowym	5	4. Kwestionowanie przez obrońcę błędu powodującego korzystne skutki procesowe dla oskarżonego	23
3. Organy nieprokuratorskie	6	5. Dokonanie oceny, czy podmiot będący autorem środka odwoławczego ma interes prawny	24
4. Inne osoby, poza stronami, które są uprawnione do wniesienia środka odwoławczego	7	6. Oskarżyciel posiłkowy	25
5. Śmierć oskarżyciela posiłkowego	8	7. Obrońca skazanego	26
6. Błędne zakwalifikowanie uczestnika postępowania	9	8. Oskarżony nie ma <i>gravamen</i>	27
III. Zakres zaskarżenia	10–19	9. Zakres uprawnień obrońcy oskarżonego	28
1. Określenie zakresu zaskarżenia	10	10. Brak interesu prawnego strony do wniesienia zażalenia na postanowienie w przedmiocie przyznania wynagrodzenia obrońcy z urzędu	29
2. Zaskarżenie orzeczenia w całości i w części	11	11. Skutki procesowe obciążenia niewłaściwego podmiotu obowiązkiem zwrotu kosztów postępowania karnego	30
3. Zakres zaskarżenia	12	V. Oskarżyciel publiczny	31
4. Skutki złożenia wniosku o sporządzenie uzasadnienia wyroku wyłącznie w części dotyczącej kary	13	1. Oskarżyciel publiczny	31
5. Zaskarżenie braku określonego rozstrzygnięcia	14		
6. Brak rozstrzygnięcia co do czynu	15		
7. Uzupelnienie wyroku w drodze odrębnego postanowienia	16		
8. Podstawy zaskarżenia uzasadnienia orzeczenia	17		

I. Uwagi ogólne

- 1 1. **Zasada kontroli instancyjnej.** Jedną z zasad postępowania karnego jest zasada kontroli instancyjnej zakładająca możliwość korygowania wadliwych decyzji procesowych (*T. Grzegorzczak, w: T. Grzegorzczak, J. Tylman, Polskie postępowanie, 2007, s. 802*). Do realizacji tej zasady służą środki zaskarżenia, które stanowią skargę skierowaną do organu procesowego z żądaniem przeprowadzenia kontroli decyzji procesowej (*K. Marszał, Proces karny, 1998, s. 410*). Środki zaskarżenia pozwalają też na urzeczywistnienie konstytucyjnej zasady dwuinstancyjności postępowania sądowego (art. 176 ust. 1 Konstytucji RP).

2. **System środków zaskarżenia** tworzą środki **zwyczajne i nadzwyczajne**. Te pierwsze 2 służą od decyzji **nieprawomocnych** lub od **czynności niebędących decyzjami** procesowymi i mają na celu wywołanie ich kontroli oraz spowodowanie ich uchylenia lub pozbawienie ich mocy prawnej. Do grupy tej należą: **środki odwoławcze**. Cechuje je: 1) skargowość (kontrola jest uruchamiana na żądanie, tj. na skutek złożenia skargi odwoławczej); 2) dewolutywność (bezwzględna, kiedy wniesienie środka odwoławczego powoduje przekazanie sprawy do rozpoznania wyższej instancji lub względna, gdy załatwienie środka jest dopuszczalne w tej samej instancji); 3) suspensywność (przejawiająca się w powstrzymaniu prawomocności i wykonalności zaskarżonego orzeczenia w sposób względny albo bezwzględny); 4) reformatoryjność, wyrażająca się w możliwości zmiany merytorycznej zaskarżonej decyzji (por. np. *K. Marszał*, *Proces karny*, 1998, s. 412).

3. **Środki zaskarżenia**. Środkami odwoławczymi w powszechnym postępowaniu są **apelacja** 3 (art. 444 i n.) służąca do zaskarżania wyroków sądów pierwszej instancji, mająca charakter bezwzględnie dewolutywny i bezwzględnie suspensywny oraz **zażalenie** (art. 459 i n.) służące do zaskarżania wskazanych w ustawie postanowień, zarządzeń oraz innych niedecyzyjnych czynności i mające cechy środka względnie dewolutywnego (art. 463 § 1) oraz względnie suspensywnego (art. 462, por. np. *T. Grzegorzczak*, w: *T. Grzegorzczak, J. Tylman*, *Polskie postępowanie*, 2007, s. 805).

II. Podmioty uprawnione

1. **Strona**. Środek odwoławczy przysługuje **stronom** oraz **innym osobom** wskazanym 4 w przepisach ustawy (art. 425 § 1). W **postępowaniu przygotowawczym** stronami są **pokrzywdzony i podejrzany** (art. 299 § 1), dodatkowo w czynnościach sądowych w postępowaniu przygotowawczym **prokuratorowi** przysługują prawa strony (art. 299 § 3).

2. **Strony w postępowaniu sądowym**. W postępowaniu sądowym stronami są: 5

1) oskarżyciele publiczni:

- a) **prokurator** w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego (art. 45 § 1),
- b) **prokurator** w sprawach z oskarżenia prywatnego, jeżeli wszczął postępowanie albo wstąpił do postępowania już wszczętego z uwagi na interes społeczny (art. 60 § 1),
- c) organy **Inspekcji Handlowej, Państwowej Inspekcji Sanitarnej, Straży Granicznej, Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej, naczelnik urzędu celno-skarbowego i naczelnik urzędu skarbowego** w sprawach wymienionych w rozporządzeniu MS z 22.9.2015 r. w sprawie organów uprawnionych obok Policji do prowadzenia dochodzeń oraz organów uprawnionych do wnoszenia i popierania oskarżenia przed sądem pierwszej instancji w sprawach, w których prowadzono dochodzenie, jak również zakresu spraw zleconych tym organom (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r. poz. 522), chyba, że akt oskarżenia wnosi i popiera prokurator,
- d) **strażnicy leśni, nadleśniczy, ich zastępcy, inżynierowie nadzoru, leśniczy i podleśniczy** – gdy przedmiotem przestępstwa jest drewno pochodzące z lasów stanowiących własność Skarbu Państwa (art. 47 ust. 2 pkt 7 i art. 48 LasyU),
- e) **strażnicy Państwowej Straży Łowieckiej** – gdy przedmiotem przestępstwa jest zwierzyna (art. 39 ust. 2 pkt 7 PrŁow);

2) **oskarżyciel posiłkowy uboczny**, którym jest pokrzywdzony, działający jako strona obok oskarżyciela publicznego (art. 53);

3) **oskarżyciel posiłkowy subsydiarny**, którym jest pokrzywdzony, działający jako strona zamiast oskarżyciela publicznego (art. 53),

4) **oskarżyciel prywatny**, którym jest pokrzywdzony, działający jako strona w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego (art. 59 § 1);

5) **oskarżony** (art. 71 § 2).

3. **Organy nieprokuratorskie**. Jednakże nie wszystkie strony mogą złożyć środek odwoławczy. Takie uprawnienie **nie przysługuje** oskarżycielom publicznym nieprokuratorskim (wymienionym w pkt 1. lit. c), jeżeli **ich uprawnienie bycia oskarżycielem ogranicza się do „popierania oskarżenia w pierwszej instancji”** (art. 325d). Podmioty te mogą wystąpić 6

tylko o doręczenie uzasadnienia wyroku, gdyż mieści się to jeszcze w ramach ich uprawnień w postępowaniu w pierwszej instancji (por. *Grzegorzczuk*, KPK. Komentarz, t. 1, 2014, s. 1405).

- 7 4. **Inne osoby, poza stronami, które są uprawnione do wniesienia środka odwoławczego** ustawodawca wymienia w przepisach szczególnych. Tytułem przykładu, poza stronami, apelacja przysługuje również **podmiotowi zobowiązanemu określone w art. 91a** (art. 444 § 2), zaś od wyroku **warunkowo umarzającego postępowanie, który został wydany na posiedzeniu**, apelację może złożyć także **pokrzywdzony** (art. 444 § 1). W przypadku **zażalenia**, może go wnieść każda osoba, której **postanowienie bezpośrednio dotyczy** (art. 459 § 3), np.: biegły na postanowienie dotyczące należności za opracowanie opinii. Odnośnie do postanowień dotyczących przeszukania, zatrzymania rzeczy i w przedmiocie dowodów rzeczowych oraz na inne czynności przysługuje zażalenie osobom, których prawa zostały naruszone (art. 236 § 1). Uprawnionymi do złożenia środka odwoławczego są także **reprezentanci procesowi** stron: obrońcy, pełnomocnicy i także osoby ustawowo uprawnione do działania **w imieniu lub zamiast stron** (art. 51, 52 i 76).
- 8 5. **Śmierć oskarżyciela posiłkowego**. W razie śmierci oskarżyciela posiłkowego środki odwoławcze mogą wnieść **osoby najbliższe lub osoby pozostające na jego utrzymaniu**, które przystąpiły do postępowania w charakterze oskarżyciela posiłkowego (art. 58 § 1). Prawo wniesienia środka odwoławczego służy także osobom najbliższym lub osobom pozostającym na utrzymaniu **oskarżyciela prywatnego**, które wstąpiły w jego prawa po jego śmierci (art. 61 § 1).
- 9 6. **Błędne zakwalifikowanie uczestnika postępowania**. *In praxi* mogą wystąpić przypadki błędnego zakwalifikowania uczestnika postępowania jako pokrzywdzonego, a następnie błędnego zaniechania wydania odmowy dopuszczenia go do udziału w postępowaniu sądowym (art. 56 § 2). Jeżeli **brak pokrzywdzenia oskarżyciela posiłkowego** został dostrzeżony dopiero po złożeniu przez niego **środka odwoławczego** od orzeczenia sądu pierwszej instancji, to rezultatem stwierdzenia braku uprawnienia do udziału w sprawie jest **odmowa przyjęcia tego środka** przez prezesa sądu pierwszej instancji (art. 429 § 1), a w razie niewydania takiego zarządzenia i przekazania środka odwoławczego sądowi odwoławczemu – **pozostawienie go bez rozpoznania** przez tenże sąd na podstawie art. 430 § 1 (por. post. SN z 5.5.2006 r., V KK 385/05, OSNKW 2006, Nr 7–8, poz. 73).

III. Zakres zaskarżenia

- 10 1. **Określenie zakresu zaskarżenia** zależy od autora skargi. Orzeczenie można zaskarżyć w całości lub w części, można także zaskarżyć brak określonego rozstrzygnięcia (art. 425 § 2 zd. 1 i 2).
- 11 2. **Zaskarżenie orzeczenia w całości i w części**. Zaskarżenie orzeczenia „w całości” to zaskarżenie wszelkich zawartych w nim rozstrzygnięć. Zaskarżenie orzeczenia „w części” to zaskarżenie odnośnie do niektórych tylko z kilku oskarżonych lub przez niektórych jedynie z wielu oskarżonych (**granice podmiotowe**), bądź (lub także) co do niektórych tylko rozstrzygnięć odnośnie do danego oskarżonego czy danych oskarżonych (**granice przedmiotowe**; por. *Grzegorzczuk*, KPK. Komentarz, t. 1, 2014, s. 1406). Zaskarżenie może nastąpić na zasadzie podziału **wertykalnego** (zaskarżenie orzeczenia tylko co do niektórych oskarżonych oraz zaskarżenie orzeczenia tylko w odniesieniu do niektórych czynów) lub na zasadzie podziału **horyzontalnego** (zaskarżenie rozstrzygnięcia w przedmiocie wymierzonej kary bez kwestionowania rozstrzygnięcia w przedmiocie winy albo tylko rozstrzygnięć w przedmiocie niektórych spośród orzeczonych środków karnych; por. *Hofmański*, KPK. Komentarz, t. 2, 2011, s. 715).
- 12 3. **Zakres zaskarżenia**. W przypadku apelacji, zakres zaskarżenia uwarunkowany jest **zakresem wniosku o uzasadnienie wyroku**. Stosownie do art. 422 § 2, w takim wniosku należy wskazać, czy dotyczy całości wyroku, czy też niektórych czynów, których popełnienie oskarżyciel zarzucił oskarżonemu, bądź też jedynie rozstrzygnięcia o karze i o innych

konsekwencjach prawnych czynu. Wniosek nie pochodzący od oskarżonego powinien również wskazywać tego z oskarżonych, którego dotyczy.

4. **Skutki złożenia wniosku o sporządzenie uzasadnienia wyroku wyłącznie w części 13 dotyczącej kary.** W razie złożenia wniosku o sporządzenie uzasadnienia jedynie w części dotyczącej rozstrzygnięcia o **karze i środkach karnych, niedopuszczalne jest wniesienie apelacji od rozstrzygnięcia w zakresie winy.** W razie złożenia wniosku o uzasadnienie wyodrębnionej podmiotowo lub przedmiotowo części wyroku (art. 422 § 2), za niedopuszczalne i niepodlegające rozpoznaniu uznać należy zarzuty apelacji skierowane przeciwko **rozstrzygnięciom pozostającym poza zakresem wniosku o uzasadnienie.** Wyjątek stanowią jedynie te przypadki, w których sąd odwoławczy może orzekać niezależnie od granic zaskarżenia i postawionych zarzutów (post. SN z 13.6.2017 r., IV KK 480/16, Legalis).

5. **Zaskarżenie braku określonego rozstrzygnięcia** (art. 425 § 2 zd. 2) umożliwia objęcie 14 zakresem zaskarżenia tzw. **rozstrzygnięć negatywnych.** Są to rozstrzygnięcia, którym nie nadaje się bezpośredniego wyrazu w treści orzeczenia. W tym przepisie ustawodawca ustanawia substrat zaskarżenia, który nie jest wysłowiony w orzeczeniu.

6. **Brak rozstrzygnięcia co do czynu.** Podnosi się w doktrynie, że przedmiotem zaskarżenia 15 może być tylko brak jednostkowego rozstrzygnięcia o konsekwencjach prawnych przypisanego czynu, a zatem przepis ten nie obejmuje swoim zakresem braku rozstrzygnięcia w przedmiocie procesu, gdy sąd w wyroku nie rozstrzygnął w przedmiocie odnośnie do jednego z zarzucanych oskarżonemu czynów. Sugeruje się, że takie stany powinny być rozwiązywane poprzez uchylenie orzeczenia (*D. Świecki, w: Świecki, KPK. Komentarz, t. 2, 2017, s. 30–32*). Taka interpretacja art. 425 § 2 zd. 2 nie wydaje się być trafna. Po pierwsze żadnych ograniczeń w tym przedmiocie nie wprowadza ustawodawca, a skoro tak, to nie wolno, tego czynić w drodze wykładni. Każda interpretacja powinna pozostawać w ramach znaczenia słownikowego danych wyrażen. Sądy powinny stosować prawo w takim kształcie, jakie nadał mu ustawodawca i bez uzasadnionej potrzeby nie powinny interpretować tekstu aktu prawnego w sposób rozszerzony albo zawężony (*L. Morawski, Zasady wykładni prawa, s. 25, 175*). **Brak określonego rozstrzygnięcia,** który można zaskarżyć (w rozumieniu art. 425 § 2 zd. 2), **to brak każdego rozstrzygnięcia, które miał obowiązek wydać sąd, a którego to obowiązku nie wypełnił.** Inna interpretacja art. 425 § 2 zd. 2, w szczególności prowadząca do ograniczenia jego zastosowania tylko do „rozstrzygnięcia o konsekwencjach prawnych przypisanego czynu” (*D. Świecki, w: Świecki, KPK. Komentarz, t. 2, 2017, s. 32*) stanowi uzupełnienie przepisu o treść, której ustawodawca nie wprowadził, a zatem jest niedopuszczalna.

7. **Uzupełnienie wyroku w drodze odrębnego postanowienia.** W przypadku **braku 16 w orzeczeniu określonego, wymaganego przez ustawę, rozstrzygnięcia,** przepisy art. 420 § 1 i 2 oraz art. 626 § 2 zezwalają na uzupełnienie wyroku w drodze odrębnego postanowienia w odniesieniu do brakujących w nim rozstrzygnięć co do przypadku, zaliczenia tymczasowego aresztowania, zatrzymania lub środków zapobiegawczych wymienionych w art. 276 albo co do dowodów rzeczowych i kosztów procesu. Ustawodawca w odniesieniu do tych braków zakłada **możliwość ich usunięcia w drodze odrębnej „pozytywnej” decyzji sądu** na podstawie art. 420 § 1 i 2 oraz art. 626 § 2 (uchw. SN z 25.3.2010 r., I KZP 36/09, Legalis). Wzmacnia tę interpretację dodany przez ZmKPK2019 § 6 do art. 447 § 6, w którym ustanawia się zakaz podnoszenia w apelacji jako **wyłącznych zarzutów,** których uwzględnienie mogłoby nastąpić w trybie określonym w art. 105 (sprostowanie oczywistej omyłki), art. 420 (uzupełnienie wyroku postanowieniem) oraz art. 626 (uzupełnienie rozstrzygnięcia o kosztach procesu). Jeżeli apelacja zawiera **wyłącznie zarzuty,** których uwzględnienie mogłoby nastąpić w trybie określonym w art. 105, art. 420 lub art. 626, to taką apelację należy **traktować jako wniosek** o sprostowanie oczywistej omyłki, uzupełnienie wyroku postanowieniem lub uzupełnienie rozstrzygnięcia o kosztach procesu (Uzasadnienie. Druk sejmowy Nr 3251, Sejm RP VIII kadencja, uw. do art. 447 § 6, s. 60). Nastąpi transformacja zarzutów apelacyjnych. Zostaną one potraktowane jako odpowiedni wniosek procesowy, o którym mowa w art. 105, art. 420 lub art. 626 (szerzej uw. do art. 447).

- 17 8. **Podstawy zaskarżenia uzasadnienia orzeczenia.** Przedmiotem zaskarżenia może być również samo uzasadnienie orzeczenia (art. 425 § 2 zd. 3), przede wszystkim w odniesieniu do dokonanych w nim **ustaleń faktycznych**. Najczęściej będzie to miało miejsce wówczas, gdy: 1) istnieje **sprzeczność** między rozstrzygnięciem zawartym w sentencji orzeczenia a jego uzasadnieniem, która powinna być – w ocenie skarżącego – usunięta przez zmianę ustaleń, zwłaszcza gdy odwołujący się nie zamierza kwestionować samego rozstrzygnięcia; 2) odwołujący się akceptuje treść rozstrzygnięcia, ale **kwestionuje argumentację faktyczną i prawną** przemawiającą za takim rozstrzygnięciem (dzieje się tak, gdy oskarżony został uniewinniony z powodu niedających się usunąć wątpliwości, które należy rozstrzygnąć na korzyść oskarżonego, choć powinien być uniewinniony z powodu braku znamion przestępstwa; oskarżony może też skarżyć wyrok uniewinniający, gdy w uzasadnieniu przyjęto brak dostatecznych dowodów jego sprawstwa, podczas gdy on uważa, że w postępowaniu zostało wykazane, że jest niewinny); 3) **występują wady uzasadnienia** opisane w art. 424 § 1 pkt 1 (post. SN z 30.6.2011 r., SNO 28/11, Legalis).
- 18 9. **Rodzaje rozstrzygnięć – zaskarżenie uzasadnienia.** Przepis art. 425 § 2 zd. 3 wiąże się z przepisem art. 437 § 1 zd. 2 odnoszącym się do orzeczeń sądu odwoławczego zapadających po rozpoznaniu środka odwoławczego od uzasadnienia orzeczenia (art. 437 § 1 zd. 2). Jako że uzasadnienie orzeczenia **nie jest rozstrzygnięciem prawnym**, czyli nie ma zdolności do uprawomocnienia się ani nie nadaje się do **samodzielnego „rozpoznania” w postępowaniu ponownym**, sąd odwoławczy nie może **uchylić uzasadnienia** i przekazać sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania. Sąd odwoławczy może **utrzymać w mocy zaskarżone uzasadnienie**, gdy uznaje, że ustalenia w nim zawarte są prawidłowe albo je **zmienić, uchylając zaskarżone ustalenie**, albo **opisując je w inny sposób** (*D. Świecki*, w: *Świecki*, KPK. Komentarz, t. 2, 2017, s. 131; wyr. SN z 20.1.2004 r., WA 64/03, Legalis; *Grzegorzczuk*, KPK. Komentarz, t. 1, 2014, s. 1460). Decyzję w tym przedmiocie sąd odwoławczy podejmuje w formie **postanowienia** (uchw. SN z 20.10.1999 r., I KZP 33/99, OSNKW 1999, Nr 11–12, poz. 71; szerzej uw. do art. 437).
- 19 10. **Zaskarżenie uzasadnienia w świetle ZmKPK2019.** Zgodnie z ustawą nowelizującą (ZmKPK2019) problematykę zaskarżalności uzasadnień reguluje nowa jednostka redakcyjna – art. 443a. Stosownie do art. 443a § 1, do **zaskarżenia uzasadnienia** orzeczenia stosuje się odpowiednio przepisy art. 438 i art. 440, co oznacza, że możliwa jest zmiana uzasadnienia zarówno na podstawie **zarzutu skarżącego odnoszącego się do względnej przyczyny** odwoławczej (art. 438), jak i **z urzędu**, w wypadku stwierdzenia przesłanek, o których mowa w **art. 440**. Stosownie do noweli, środkiem odwoławczym od uzasadnienia orzeczenia jest **zażalenie, jeżeli nie wniesiono apelacji** (art. 443a § 2 zd. 1). W razie wniesienia apelacji i zażalenia – zażalenie rozpoznaje sąd odwoławczy **łącznie z apelacją** (art. 443a § 2 zd. 2). Po rozpoznaniu środka odwoławczego od uzasadnienia sąd orzeka o **utrzymaniu w mocy lub zmianie** zaskarżonego uzasadnienia w całości lub w części (art. 443a § 4). Tym samym ustawodawca przesądza jednoznacznie, że wydanie orzeczenia **kasatoryjnego nie jest dopuszczalne** (szerzej uw. do art. 443a).

IV. Gravamen

- 20 1. **Gravamen** (łac. „uciążliwość” od *gravare* – obciążać) to domniemanie, że zaskarżona decyzja jest **niekorzystna dla skarżącego**, które opiera się na subiektywnym, ale uzasadnionym przekonaniu skarżącego (*S. Waltoś*, *Proces*, 2008, s. 542). Instytucja *gravamen* została wyrażona w art. 425 § 3 zd. 1, stosownie do którego odwołujący się może skarżyć jedynie rozstrzygnięcia lub ustalenia **naruszające jego prawa lub szkodzące jego interesom**. Ograniczenie to **nie dotyczy oskarżyciela publicznego** (art. 425 § 3 zd. 2), który ma prawo wnieść środek odwoławczy także na korzyść oskarżonego (art. 425 § 3 zd. 2).
- 21 2. **Interes prawny.** *Gravamen* daje się stwierdzić według **obiektywnych kryteriów**, gdyż chodzi o interesy prawne danego podmiotu, a nie o konsekwencje określonych rozstrzygnięć zawartych w orzeczeniu. To jest kwestia nie interesu prawnego w zaskarżeniu wyroku w celu urealnienia wykonania orzeczenia o zasądzeniu roszczeń, lecz faktycznej możliwości

ich wyegzekwowania. Z tej przyczyny **strona ma interes prawny w zaskarżeniu każdego rozstrzygnięcia, które może utrudnić realizację jej uprawnień**, np. orzeczenie wobec oskarżonego **bezwzględnej kary pozbawienia wolności lub wysokiej grzywny** może mieć **negatywny wpływ** na szybkie wykonanie przez oskarżonego zasądzonego pokrzywdzonemu **obowiązku naprawienia szkody i zadośćuczynienia krzywdzie** przez zapłatę na jego rzecz określonej sumy (por. *Grzegorzczuk*, KPK. Komentarz, t. 1, 2014, s. 1406, 1407).

3. **Ocena *gravamen* poprzez analizę jego poszczególnych zarzutów.** *Gravamen* może 22 być oceniany **nie tylko pod kątem całości środka odwoławczego, ale i poszczególnych podnoszonych w nim zarzutów** (post. SN z 19.5.2011 r., I KZP 2/11, Legalis). Interes prawny w zaskarżaniu odnosi się do **danego odwołującego się podmiotu**, który może skarżyć te rozstrzygnięcia lub ustalenia, które go dotyczą (por. *Grzegorzczuk*, KPK. Komentarz, t. 1, 2014, s. 1408). Zaskarżone orzeczenie narusza prawa skarżącego tylko wtedy, gdy **wprost (bezpośrednio) wywołuje niekorzystne dla niego skutki**, zatem nie zawsze rozstrzygnięcie dotyczące jednego z oskarżonych może być uznane za naruszające prawa innego (post. SN z 29.5.2003 r., I KZP 17/03, OSNKW 2003, Nr 7–8, poz. 70). Ze skarżonego rozstrzygnięcia lub ustalenia ma **bezpośrednio wynikać niekorzystny dla skarżącego skutek**, aby można było mówić o istnieniu po jego stronie *gravamen* w jego zaskarżeniu (por. *Grzegorzczuk*, KPK. Komentarz, t. 1, 2014, s. 1408).

4. **Kwestionowanie przez obrońcę błędu powodującego korzystne skutki procesowe dla 23 oskarżonego.** Chodzi o **interes prawny strony do odmiennego ukształtowania** określonego rozstrzygnięcia lub części tego rozstrzygnięcia. Przepis art. 425 § 3 zd. 1 stanowi, że odwołujący się może skarżyć jedynie rozstrzygnięcia lub ustalenia naruszające jego prawa lub szkodzące jego interesom (a ograniczenie to nie dotyczy tylko oskarżyciela publicznego), zatem posiadanie tak określonego *gravamen* jest warunkiem skutecznego wniesienia środka odwoławczego lub podniesienia określonego zarzutu. Zmierzanie przez **obrońcę do usunięcia błędu orzeczenia, który wywierał jednoznacznie korzystne skutki dla interesów procesowych oskarżonego, nie jest dopuszczalne** (post. SN z 8.4.2013 r., II KK 193/12, Legalis).

5. **Dokonanie oceny, czy podmiot będący autorem środka odwoławczego ma interes 24 prawny w zaskarżeniu orzeczenia**, wymaga uwzględnienia kryteriów obiektywnych, a nie subiektywnych. Kwestia *gravamen* może być badana jedynie w takim zakresie, w jakim autor środka odwoławczego jest uprawniony do zaskarżenia orzeczenia (post. SN z 26.8.2010 r., I KZP 13/10, Legalis).

6. **Oskarżyciel posiłkowy może podejmować czynności procesowe tylko na niekorzyść 25 oskarżonego** (post. SN z 6.5.2008 r., II KZ 20/08, Legalis). **Oskarżyciel ten – z braku *gravamen* – nie ma uprawnienia do zaskarżania rozstrzygnięć na korzyść oskarżonego** (post. SN z 23.9.2008 r., I KZP 21/08, Legalis). **Nie posiada *gravamen* do zaskarżenia wyroku łącznego oskarżyciel posiłkowy lub prywatny**, jako że kwestia winy i kary w sprawie o przestępstwo, w której oskarżyciele ci byli stronami została już prawomocnie rozstrzygnięta i nie odżywa w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego (*S. Zabłocki*, w: *Stefański, Zabłocki*, KPK. Komentarz, t. 3, 2004, s. 234). **Nie ma *gravamen* oskarżony czy jego obrońca do zaskarżenia rozstrzygnięć dotyczących współoskarżonych**, w tym na ich niekorzyść (post. SN z 14.1.2016 r., IV KK 416/15, Legalis).

7. **Obrońca skazanego nie ma *gravamen* do tego, aby domagać się wprowadzenia do opisu 26 czynu nowych, a niekorzystnych z punktu widzenia oskarżonego, okoliczności określających jedną z form popełnienia przestępstwa** (post. SN z 28.11.2006 r., V KK 215/06, Legalis). Przepis art. 425 § 3 ma ten skutek co do każdego obrońcy, że może on skarżyć wyrok tylko i wyłącznie na korzyść oskarżonego, obok którego występuje w procesie. *In praxi* **zbędne** są więc zapewnienia zawarte w samym wstępie odwołania, zawierające deklarację, iż zaskarża **wyrok „na korzyść” oskarżonego, skoro „na niekorzyść” może zaskarżyć go tylko oskarżyciel publiczny** (wyr. SA w Łodzi z 21.1.2013 r., II AKa 285/12, Legalis).

8. **Oskarżony nie ma *gravamen* w zaskarżeniu postanowienia sądu pierwszej instancji 27 wydanego w toku procesu o przyznaniu wynagrodzenia biegłemu**, albowiem dopiero

przesądzenie w orzeczeniu kończącym postępowanie o obciążeniu oskarżonego kosztami postępowania karnego aktualizuje jego interes, o którym mowa w art. 425 § 3 w kwestionowaniu wysokości tych kosztów. Wydanie przez sąd w toku procesu postanowienia o przyznaniu wynagrodzenia biegłemu rodzi, **stosunek prawny wyłącznie między Skarbem Państwa i biegłym**, który nie dotyka w ogóle praw lub interesów oskarżonego, jako że wydatki pokrywa tymczasowo Skarb Państwa (post. SA w Katowicach z 16.5.2007 r., II AKZ 282/07, Legalis).

28 9. Zakres uprawnień obrońcy oskarżonego. Środek odwoławczy wniesiony przez obrońcę oskarżonego na jego **niekorzyść jest niedopuszczalny** z mocy ustawy i nie podlega rozpoznaniu z uwagi na – wynikający z art. 86 § 1 – obowiązek obrońcy przedsięwzięcia czynności procesowych jedynie na korzyść oskarżonego (por. wyr. SN z 19.3.1997 r., IV KKN 326/96, OSNKW 1997, Nr 7–8, poz. 64). Obrońca **nie jest uprawniony** do wniesienia zażalenia na postanowienie sądu **przyznające innemu obrońcy** od Skarbu Państwa wynagrodzenie za udzielenie nieopłaconej przez oskarżonego pomocy prawnej z urzędu (art. 618 § 1 pkt 11), gdyż takie rozstrzygnięcie samo przez się nie narusza praw i nie szkodzi interesom ani jego, ani strony, którą reprezentuje (art. 425 § 3). *Gravamen* w tym zakresie obrońca uzyska dopiero wtedy, kiedy na podstawie art. 626 § 1 i 2 **sąd orzeknie, że koszty obejmujące wydatki Skarbu Państwa z tego tytułu ponosi oskarżony** (post. SN z 21.1.2010 r., WZ 54/09, Legalis). Z tych też powodów oskarżony nie jest uprawniony do zaskarżenia decyzji w przedmiocie przyznania obrońcy wynagrodzenia (post. SN z 15.12.2010 r., IV KZ 74/10, Legalis).

29 10. Brak interesu prawnego strony do wniesienia zażalenia na postanowienie w przedmiocie przyznania wynagrodzenia obrońcy z urzędu. Oskarżonemu, któremu ustanowiono obrońcę z urzędu dla wykonania **czynności wskazanych w art. 84 § 3**, także nie przysługuje zażalenie na postanowienie o przyznaniu od Skarbu Państwa takiemu adwokatowi wynagrodzenia za sporządzenie opinii o braku podstaw do dokonania ozych czynności, z uwagi na brak *gravamen* (w rozumieniu art. 425 § 3) w tym zakresie (post. SN z 1.7.2010 r., IV KZ 34/10, Legalis). **Interes prawny**, jako warunek uznania danego skarżącego za uprawnionego do wniesienia środka odwoławczego, należy zaś **wiązać bezpośrednio** z określonym rozstrzygnięciem, a nie z innymi orzeczeniami będącymi konsekwencją procesową, jakie może lub mogło ono wywołać bądź wywołało, dlatego też w odniesieniu do postanowienia o przyznaniu obrońcy od Skarbu Państwa wynagrodzenia za opinię, żalący się nie ma bezpośrednio interesu prawnego w jego zaskarżeniu (post. SN z 15.12.2010 r., IV KZ 72/10, Legalis).

30 11. Skutki procesowe obciążenia niewłaściwego podmiotu obowiązkiem zwrotu kosztów postępowania karnego. Inaczej rzecz się przedstawia, jeżeli chodzi o uprawnienia oskarżonego, w sytuacji **błędno zasądzenia w wyroku niewinniającym na rzecz oskarżonego kosztów procesu od Skarbu Państwa** w sprawach z oskarżenia publicznego, w których akt oskarżenia wniósł oskarżyciel posiłkowy. W tym sprawach w przypadku **uniewinnienia koszty procesu ponosi oskarżyciel posiłkowy** (art. 632 pkt 1 w zw. z art. 640). Zasądzenie kosztów procesu od podmiotu, który zgodnie z właściwymi przepisami nie powinien być nimi obciążony (Skarbu Państwa w sprawach z oskarżenia publicznego, w których akt oskarżenia wniósł oskarżyciel posiłkowy), stwarza u strony, **na rzecz której zasądzono te koszty (u oskarżonego), uprawnienie do zaskarżenia orzeczenia w przedmiocie kosztów**. Przepis art. 425 § 3 zd. 1, legitymujący stronę do skarżenia jedynie rozstrzygnięć naruszających jej prawa lub szkodzących jej interesom (*gravamen*), nie stanowi w tym przeszkody także wtedy, gdy wykonanie zapadłego orzeczenia o kosztach zapewniałoby tej stronie zwrot należnych kosztów procesu. Podmiot bezzasadnie obciążony obowiązkiem zwrotu kosztów procesu miałby podstawy do wystąpienia o złożenie nadzwyczajnego środka zaskarżenia podnosząc, że w ogóle nie brał udziału w postępowaniu sądowym, a orzeczenie o obciążeniu go kosztami nie zawiera podstawy prawnej. Następnie, działając w interesie Skarbu Państwa, kasację w części dotyczącej orzeczenia o kosztach mógłby wnieść w trybie art. 521 § 1 Prokurator Generalny, zarzucając rażącą obrazę art. 632 ust. 1 w zw. z art. 640. W wypadku uwzględnienia kasacji doszłoby do uchylecia zaskarżonego orzeczenia o obciążeniu Skarbu Państwa kosztami procesu, a w przedmiocie wydania zgodnego z przepisami prawa orzeczenia musiałoby toczyć się dalsze postępowanie z udziałem oskarżonego, gdyż do kognicji sądu kasacyjnego nie należy orzekanie reformatoryjne.

Taki stan stwarzałby oskarżonemu określoną niedogodność, przejawiającą się także w **odsunięciu w czasie uzyskania orzeczenia uprawniającego do zwrotu kosztów**. Zatem w tym wszystkim powyżej wyraża się obiektywna i subiektywnie przez oskarżonego przyjmowana, **uciążliwość wynikająca z nietrafnego rozstrzygnięcia o kosztach** (post. SN z 1.2.2016 r., V KK 227/15, Legalis i powołana tam literatura).

V. Oskarżyciel publiczny

1. **Oskarżyciel publiczny** nie jest związany ograniczeniami wynikającymi z *gravamen* 31 (art. 425 § 3 zd. 2). W szczególności ma **prawo wnieść środek odwoławczy także na korzyść oskarżonego** (art. 425 § 4). Dotyczy to także spraw o przestępstwa ścigane z oskarżenia **prywatnego** (odmiennie, lecz nietrafnie uchw. SN z 26.6.1970 r., VI KZP 18/69, OSNKW 1970, Nr 9, poz. 9). Po pierwsze, art. 425 § 4 przyznaje prokuratorowi możliwość wniesienia środka odwoławczego także na korzyść oskarżonego (por. A. Sakowicz, w: Sakowicz, KPK. Komentarz, 2016, s. 1026; S. Zabłocki, w: Stefański, Zabłocki, KPK. Komentarz, t. 3, 2004, s. 233; Hofmański, KPK. Komentarz, t. 2, 2011, s. 890). Po drugie, ustawodawca **zezwalając prokuratorowi na ingerencję w tę kategorię spraw, jednocześnie nie odbiera mu uprawnienia do wniesienia apelacji na korzyść oskarżonego w żadnym przepisie szczególnym**. Zawsze gdy wymaga tego interes społeczny w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego prokurator wszczyna postępowanie albo wstępuje do postępowania już wszczętego (art. 60 § 1). W wyniku takiej ingerencji postępowanie toczy się z urzędu, a pokrzywdzony, który przedtem wniósł oskarżenie prywatne, korzysta z praw oskarżyciela posiłkowego (art. 60 § 2). W postępowaniu toczącym się z urzędu prokurator nie jest związany żadnymi ograniczeniami, w szczególności w zakresie dotyczącym **środka odwoławczego**, którego wnioski mogą być sprzeczne z tezami aktu oskarżenia. Dodatkowo do wniesienia środka zaskarżenia na korzyść oskarżonego może prokuratora obligować zasada ochrony praworządności (art. 2 PrProk).

Art. 426. [Dwuinstancyjność; wewnętrzny tryb odwoławczy]

§ 1.² **Od orzeczeń sądu odwoławczego oraz od orzeczeń wydanych przez Sąd Najwyższy nie przysługuje środek odwoławczy, chyba że ustawa stanowi inaczej.**

§ 2. **Od postanowienia o zastosowaniu tymczasowego aresztowania wydanego na skutek zażalenia, a także od wydanego w toku postępowania odwoławczego postanowienia o przeprowadzeniu obserwacji, zastosowaniu środka zapobiegawczego, nałożeniu kary porządkowej oraz w przedmiocie kosztów procesu, o których po raz pierwszy orzekał sąd odwoławczy, przysługuje zażalenie do innego równorzędnego składu sądu odwoławczego. Jeżeli zaskarżone postanowienie wydał sąd w składzie jednego sędziego, zażalenie rozpoznaje sąd odwoławczy w składzie trzech sędziów.**

§ 2.³ **Od postanowienia o zastosowaniu tymczasowego aresztowania wydanego na skutek zażalenia, a także od wydanego w toku postępowania odwoławczego postanowienia o przeprowadzeniu obserwacji, zastosowaniu środka zapobiegawczego, nałożeniu kary porządkowej, zawieszeniu postępowania oraz w przedmiocie kosztów procesu, o których po raz pierwszy orzekał sąd odwoławczy, przysługuje zażalenie do**

² Zgodnie z wyrokiem Tryb. Konst. z dnia 24.02.2015 r. (Dz.U. z 2015 r. poz. 290) art. 426 § 1 w brzmieniu nadanym przez z art. 1 ustawy z dnia 20.01.2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 48, poz. 246), w zakresie, w jakim dotyczy zaskarżenia orzeczenia w przedmiocie kosztów procesu zasądzonych po raz pierwszy przez sąd odwoławczy, został uznany za niezgodny z art. 78 w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. Utrata mocy, w następującym zakresie nastąpi 4.12.2015 r.

³ Art. 426 § 2 w brzmieniu ustawy z dnia 19.07.2019 r. (Dz.U. z 2019 r. poz. 1694), która wchodzi w życie 5.10.2019 r.

innego równorzędnego składu sądu odwoławczego. Jeżeli zaskarżone postanowienie wydał sąd w składzie jednego sędziego, zażalenie rozpoznaje sąd odwoławczy w składzie trzech sędziów, chyba że zażalenie dotyczy postanowienia o nałożeniu kary porządkowej lub w przedmiocie kosztów procesu.

Spis treści

	Nb		Nb
I. Uwagi wstępne	1	3. Weryfikacja postanowienia SN w przedmiocie kosztów procesu	5
1. Zasada dwuinstancyjności	1	IV. Skład sądu odwoławczego w trzeciej instancji	6
II. Środek odwoławczy od niezaskarżalnego orzeczenia sądu odwoławczego lub orzeczenia Sądu Najwyższego	2	1. Skład sądu	6
1. Wniesienie środka odwoławczego od orzeczenia sądu odwoławczego	2	V. Zmiany wprowadzone na podstawie ZmKPK2019	7–8
III. Zaskarżalność pozioma	3–5	1. Zakres zmian	7
1. Orzecznictwo TK	3	2. Skład sądu	8
2. Zażalenie do innego równorzędnego składu sądu odwoławczego	4		

I. Uwagi wstępne

- 1 1. **Zasada dwuinstancyjności.** Przepisy art. 425 § 1 i art. 426 § 1 urzeczywistniają konstytucyjną zasadę co najmniej dwuinstancyjności postępowania sądowego (art. 176 ust. 1 Konstytucji RP), która to stanowi konsekwencję **konstytucyjnej zasady zaskarżalności** orzeczeń wydanych w pierwszej instancji (art. 78 Konstytucji RP). Przepisy te stanowią istotną gwarancję i środek ochrony praw jednostki umożliwiające usuwanie uchybień i kontrolę arbitralności pierwszej instancji.

II. Środek odwoławczy od niezaskarżalnego orzeczenia sądu odwoławczego lub orzeczenia Sądu Najwyższego

- 2 1. **Wniesienie środka odwoławczego od orzeczenia sądu odwoławczego**, wydanego na skutek odwołania (z wyjątkiem orzeczeń wymienionych w art. 426 § 2), nie wywołuje **żadnych skutków prawnych**, a zwłaszcza nie obliuguje sądu do podjęcia jakichkolwiek czynności procesowych. Ustawodawca **nie przewiduje konieczności wydania zarządzenia o odmowie** przyjęcia omawianego środka odwoławczego w trybie określonym w art. 429 § 1 **przez prezesa sądu odwoławczego, jako że wyraźnie przepis ten jest adresowany do prezesa sądu pierwszej instancji** (por. post. SN: z 22.3.2000 r., V KZ 23/00, OSNKW 2000, Nr 5–6, poz. 52; z 13.6.2000 r., III KZ 61/00, OSPRiP 2000, Nr 11, poz. 8).

III. Zaskarżalność pozioma

- 3 1. **Orzecznictwo TK.** Ustawodawca nie wyklucza funkcjonowania **trzeciej instancji**, której przykładem w komentowanej ustawie jest art. 426 § 2, wprowadzony w wyniku zalecenia zawartego w postanowieniu TK z 9.11.2009 r. (S 7/09, OTK-A 2009, Nr 5, poz. 73), w którym TK postanowił przedstawić Sejmowi RP uwagi dotyczące inicjatywy ustawodawczej w celu zapewnienia **odwołania osobie aresztowanej** w wyniku uwzględnienia zażalenia prokuratora na odmawiające tymczasowego aresztowania postanowienie sądu rejonowego.
- 4 2. **Zażalenie do innego równorzędnego składu sądu odwoławczego.** Stosownie do art. 426 § 2 *in principio*, od postanowienia o zastosowaniu tymczasowego aresztowania wydanego na skutek zażalenia, a także od wydanego w toku postępowania odwoławczego postanowienia o przeprowadzeniu obserwacji, zastosowaniu środka zapobiegawczego, nałożeniu kary porządkowej oraz w przedmiocie kosztów procesu, o których po raz pierwszy orzekł sąd odwoławczy, przysługuje zażalenie do innego równorzędnego składu sądu odwoławczego.
- 5 3. **Weryfikacja postanowienia SN w przedmiocie kosztów procesu.** Wprowadzenie możliwości zaskarżenia orzeczenia w przedmiocie kosztów procesu zasądzonych po raz pierwszy

przez sąd odwoławczy stanowiło realizację wyr. TK z 24.2.2015 r. (K 34/12, Dz.U. z 2015 r. poz. 290), w którym TK uznał, że art. 426 § 1 w zakresie, w jakim **nie przewiduje zaskarżenia takiego orzeczenia, jest niezgodny z art. 78 w zw. z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP**. Rozwiązanie przewidziane w art. 426 § 2 **nie dotyczy postępowania kasacyjnego**. Postępowanie to nie jest „postępowaniem odwoławczym”, o którym mowa w tym przepisie. Nadto ustawodawca w art. 426 § 1 odróżnia orzeczenia „sądu odwoławczego” od orzeczeń „wydanych przez Sąd Najwyższy”, co potwierdza, że art. 426 § 2 może odnosić się wyłącznie do postępowania przed sądem odwoławczym (tak też odnośnie do kosztów procesu post. SN z 14.12.2016 r., III KK 216/16, Legalis).

IV. Skład sądu odwoławczego w trzeciej instancji

1. **Skład sądu.** W wypadkach przewidzianych w art. 426 § 2 ustawodawca stanowi, że, **6** jeżeli zaskarżone postanowienie wydał sąd w składzie jednego sędziego, to zażalenie rozpoznaje sąd odwoławczy w **składzie trzech sędziów**. Zatem jedynym możliwym składem w trzeciej instancji jest skład trzech sędziów. Utworzenie innego składu jest niedopuszczalne, skoro skład jednoosobowy ustawodawca w komentowanym przepisie wyklucza, a inny możliwy skład poza składem trzech sędziów, w świetle art. 30 § 2, to tylko skład **jednoosobowy**.

V. Zmiany wprowadzone na podstawie ZmKPK2019

1. **Zakres zmian.** Rozszerzenie katalogu zaskarżalnych postanowień sądu odwoławczego. **7** Nowela rozszerza katalog zaskarżalnych postanowień sądu odwoławczego, o których po raz pierwszy orzeka ten sąd. Przed nowelizacją art. 426 § 2 dawał podstawę do zaskarżenia postanowienia o zastosowaniu tymczasowego aresztowania wydanego na skutek zażalenia, a także wydanego w toku postępowania odwoławczego postanowienia o przeprowadzeniu obserwacji, zastosowaniu środka zapobiegawczego, nałożeniu kary porządkowej oraz w przedmiocie kosztów procesu. Nowela wprowadza **dopuszczalność wniesienia zażalenia także na postanowienie o zawieszeniu postępowania**, które zostało wydane w toku postępowania odwoławczego po raz pierwszy przez sąd odwoławczy. W uzasadnieniu projektu noweli podnosi się, że wprawdzie postanowienie to nie kończy postępowania, jednakże z reguły na dłuższy czas wstrzymuje jego bieg, co może szkodzić procesowym interesom wszystkich stron, stąd zasadne jest w związku z tym umożliwienie spowodowania kontroli procesowej tego postanowienia wydanego przez sąd odwoławczy (Uzasadnienie. Druk sejmowy Nr 3251, Sejm RP VIII kadencja, uw. do art. 426 § 2, s. 53).

2. **Skład sądu.** Nowela ponadto wprowadza odmienną **regulację odnośnie do składu sądu **8** odwoławczego, który w ramach instancji poziomej rozpoznaje zażalenie na postanowienie sądu odwoławczego**. Przepis art. 426 § 2 stanowi, że, jeżeli zaskarżone postanowienie wydał sąd w składzie jednego sędziego, zażalenie rozpoznaje sąd odwoławczy **w składzie trzech sędziów**. Taka regulacja to **wyjątek od zasady wynikającej z art. 30 § 2**, stanowiącej, że sąd odwoławczy na posiedzeniu orzeka jednoosobowo, a w składzie trzech sędziów wówczas, gdy zaskarżone orzeczenie wydano w składzie innym niż jednoosobowy. Stosownie do noweli, **skład trzech sędziów nie obowiązuje, jeżeli zażalenie dotyczy postanowienia o nałożeniu kary porządkowej lub w przedmiocie kosztów procesu**. W tych sprawach ma zastosowanie **zasada ogólna** i zażalenie rozpoznaje sąd odwoławczy **jednoosobowo**. Rozwiązanie to, zdaniem projektodawcy noweli ZmKPK2019, uzasadnione jest mniejszą wagą postanowień o nałożeniu kary porządkowej oraz w przedmiocie kosztów procesu (Uzasadnienie. Druk sejmowy Nr 3251, Sejm RP VIII kadencja, uw. do art. 426 § 2, s. 53). Utworzenie **składu trzech sędziów w tych sprawach jest jednak możliwe**, jeżeli ze względu na szczególną zawikłość sprawy lub jej wagę prezes sądu zarządzi jej rozpoznanie w składzie trzech sędziów (art. 30 § 2).

Art. 427. [Treść środka odwoławczego]

§ 1. Odwołujący się powinien wskazać zaskarżone rozstrzygnięcie lub ustalenie, a także podać, czego się domaga.

§ 2. Jeżeli środek odwoławczy pochodzi od oskarżyciela publicznego, obrońcy lub pełnomocnika, powinien ponadto zawierać wskazanie zarzutów stawianych rozstrzygnięciu oraz uzasadnienie.

§ 3. Odwołujący się może również wskazać nowe fakty lub dowody, jeżeli nie mógł powołać ich w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji.

§ 3a.⁴ *W środku odwoławczym nie można podnosić zarzutu nieprzeprowadzenia dowodu z urzędu, chyba że okoliczność, która ma być udowodniona, ma istotne znaczenie dla ustalenia, czy został popełniony czyn zabroniony, czy stanowi on przestępstwo i jakie, czy czyn zabroniony został popełniony w warunkach, o których mowa w art. 64 lub art. 65 Kodeksu karnego, lub czy zachodzą warunki do orzeczenia pobytu w zakładzie psychiatrycznym na podstawie art. 93g Kodeksu karnego.*

§ 4–5. (uchylone)

Spis treści

	Nb		Nb
I. Uwagi wstępne	1	4. Rozległość zarzutów i uzasadnienia . . .	20
1. Treść przepisu	1	5. Krytyczna ocena decyzji procesowych . . .	21
II. Wskazanie zaskarżonego rozstrzygnięcia lub ustalenia	2–5	6. Uzasadnienie środka odwoławczego pochodzącego od podmiotu kwalifikowanego	22
1. Wskazanie zaskarżonego rozstrzygnięcia lub ustalenia	2	7. Zasada <i>vigilantibus iura</i>	23
2. Zakres zaskarżenia	3	VII. Nowe fakty lub dowody	24–32
3. <i>Gravamen</i>	4	1. Pojęcie nowych faktów i dowodów	24
4. Brak rozstrzygnięcia	5	2. Dowody pominięte	25
III. <i>Petitium</i>	6–7	3. Dowód nieprzeprowadzony mimo istnienia takiej możliwości	26
1. Wnioski odwoławcze	6	4. Dowód oddalony	27
2. Sformułowania wskazujące na wolę zaskarżenia	7	5. Zakaz dowodowy	28
IV. Wskazanie zarzutów stawianych rozstrzygnięciu	8–14	6. Relacja art. 427 § 3 do art. 540 § 1 pkt 2	29
1. Zarzuty stawiane rozstrzygnięciu – podmioty kwalifikowane	8	7. Powoływanie w środku odwoławczym nowych faktów lub dowodów	30
2. Środek odwoławczy pochodzący od podmiotu kwalifikowanego	9	8. Prekluzja dowodowa	31
3. Wskazanie wszystkich zarzutów w zaskarżeniu	10	9. Wniosek dowodowy strony nieskarżącej	32
4. Oparcie zarzutów odwoławczych na polemice z dowodami lub faktami	11	VIII. Uzupelnienie środka odwoławczego	33–35
5. Wymagania dotyczące środków odwoławczych w postępowaniu karnym. Wskazanie naruszonych przepisów	12	1. Instytucja uzupełniania środka odwoławczego	33
6. Brak procesowo sformułowanych zarzutów	13	2. Modyfikacja w postępowaniu odwoławczym	34
7. Brak podstaw do konwalidacji braku zarzutów	14	3. Zarzuty zgłoszone ustnie	35
V. Zasada <i>falsa demonstratio non nocet</i> w środkach odwoławczych	15–16	IX. Zmiany wprowadzone na podstawie ZmKPK2019	36–44
1. Ocena znaczenia czynności procesowej	15	1. Uwagi wstępne	36
2. Powinność należytego redagowania skarg odwoławczych	16	2. Zakaz podnoszenia zarzutu nieprzeprowadzenia dowodu z urzędu przez sąd pierwszej instancji	37
VI. Uzasadnienie	17–23	3. Wyjątki od zakazu	38
1. Uzasadnienie środka odwoławczego	17	4. Czyn zabroniony. Przystępstwo	39
2. Obowiązki skarżącego profesjonalisty	18	5. Powrót do przestępstwa	40
3. Odwołanie w treści skargi do innych pism. Nie odpowiada wymogom uzasadnienia	19	6. Stałe źródło dochodu, zorganizowana grupa, związek przestępczy, przestępstwo o charakterze terrorystycznym	41
		7. Orzeczenie pobytu w zakładzie psychiatrycznym	42
		8. Istotne znaczenie	43
		9. Zarzut odwoławczy	44

⁴ Art. 427 § 3a dodany ustawą z dnia 19.7.2019 r. (Dz.U. z 2019 r. poz. 1694), która wchodzi w życie 5.10.2019 r.

I. Uwagi wstępne

1. **Treść przepisu.** Ustawa reguluje **treść środka odwoławczego**, czyniąc wyraźnie 1 rozróżnienie na podmioty **niefachowe i kwalifikowane**, tym ostatnim zasadnie narzucając wyższe wymagania. Każdy skarżący powinien wskazać zaskarżone rozstrzygnięcie i podać, czego się domaga (art. 427 § 1). Na podmiotach fachowych dodatkowo spoczywa obowiązek wskazania **zarzutów** stawianych rozstrzygnięciu oraz opracowania **uzasadnienia** (art. 427 § 2). Uchybienie tym wymaganiom skutkuje wezwaniem strony do **uzupełnienia braków** w trybie art. 120 (*Hofmański*, KPK. Komentarz, t. 2, 2011, s. 730).

II. Wskazanie zaskarżonego rozstrzygnięcia lub ustalenia

1. **Wskazanie zaskarżonego rozstrzygnięcia lub ustalenia** to wskazanie rozstrzygnięcia lub 2 ustalenia w decyzji procesowej (wyroku, postanowieniu lub zarządzeniu). Skarżący powinien wskazać, **jakiej decyzji dotyczy jego środek odwoławczy**, jak i **w jakim czyni to zakresie**, czy skarży je w całości albo w części, jeśli tak, to której. W przypadku gdy chodzi o zaskarżenie samego uzasadnienia, powinien wskazać, które **fragmenty tego uzasadnienia i jakie ustalenia tam wskazane skarży** (por. *Grzegorzczak*, KPK. Komentarz, t. 1, 2014, s. 1415).

2. **Zakres zaskarżenia.** W sprawach **złożonych** zaskarżenie orzeczenia może dotyczyć 3 wszystkich oskarżonych i wszystkich zarzucanych im czynów lub niektórych oskarżonych i niektórych z zarzucanych czynów. Zaskarżenie można traktować jako dotyczące **całości** wyroku, jeżeli obejmuje wszystkie rozstrzygnięcia dotyczące określonego oskarżonego. W sprawach złożonych podanie w środku odwoławczym zakresu zaskarżenia wymaga wskazania **części podmiotowej lub przedmiotowej wyroku**, a więc wskazania, którego z oskarżonych lub którego z czynów zarzucanych lub przypisanych dotyczy środek zaskarżenia (por. *D. Świecki*, w: *Świecki*, KPK. Komentarz, t. 2, 2017, s. 53).

3. **Gravamen.** Wskazanie zaskarżonego rozstrzygnięcia bądź ustalenia pozwala na stwierdzenie, w jakiej części została zaskarżona decyzja oraz czy skarżący **posiada interes prawny** 4 (*gravamen*) w zaskarżeniu (por. *S. Zabłocki*, w: *Stefański, Zabłocki*, KPK. Komentarz, t. 3, 2004, s. 33).

4. **Brak rozstrzygnięcia.** Ustawodawca dopuszcza także zaskarżenie **braku określonego** 5 **rozstrzygnięcia** (art. 425 § 2 zd. 2). Są to rozstrzygnięcia, którym nie nadaje się bezpośredniego wyrazu w treści orzeczenia. Jako że substrat zaskarżenia nie jest wyrażony w orzeczeniu, realizacja wymogu określenia zakresu zaskarżenia następuje przez wskazanie braku rozstrzygnięcia (por. *D. Świecki*, w: *Świecki*, KPK. Komentarz, t. 2, 2017, s. 54).

III. Petitium

1. **Wnioski odwoławcze.** Podanie, czego domaga się skarżący, to **wnioski odwoławcze** 6 (*petitum*), a więc wskazania, czy chodzi o uchylenie zaskarżonego orzeczenia, czy tylko o jego zmianę i o jaką zmianę. Zgodnie z art. 433 § 2, sąd odwoławczy jest obowiązany rozważyć wszystkie „wnioski (...) wskazane w środku”, a zatem powinny one być w nim zawarte (*Grzegorzczak*, KPK. Komentarz, t. 1, 2014, s. 1415). Wnioski odwoławcze **nie wiążą sądu**, gdyż rodzaje orzeczeń sądu odwoławczego i podstawy ich wydania wynikają z art. 437, 438 i 439, nadto **nie wyznaczają one granic kontroli odwoławczej** i mogą być modyfikowane także po wniesieniu środka odwoławczego (por. *D. Świecki*, w: *Świecki*, KPK. Komentarz, t. 2, 2017, s. 54).

2. **Sformułowania wskazujące na wolę zaskarżenia.** Wyrażane przez podmioty niekwalifi- 7 kowane w pismach (np. we wniosku o sporządzenie uzasadnienia) sformułowania wskazujące na **wolę zaskarżenia** orzeczenia (np. czując się pokrzywdzony) powinny być traktowane jak środki odwoławcze, po wezwaniu o odpowiednie uzupełnienie braków (uchw. SN z 31.5.1973 r., VI KZP 16/73, Legalis; uchw. SN z 20.11.1991 r., I KZP 19/91, Legalis).

IV. Wskazanie zarzutów stawianych rozstrzygnięciu

- 8 1. **Zarzuty stawiane rozstrzygnięciu – podmioty kwalifikowane.** Jeżeli środek odwoławczy pochodzi od oskarżyciela publicznego, obrońcy lub pełnomocnika, powinien zawierać **wskazanie zarzutów stawianych rozstrzygnięciu** (art. 427 § 2). Przepis ten różnicuje wymagania stawiane środkom w zależności od ich autora, wyższe narzucając podmiotom kwalifikowanym, co nie oznacza, że strona niefachowa nie może takich zarzutów sformułować.
- 9 2. **Środek odwoławczy pochodzący od podmiotu kwalifikowanego.** Wskazanie zarzutów stawianych rozstrzygnięciu stanowi warunek przyjęcia i merytorycznego rozpoznania środka odwoławczego złożonego przez podmiot kwalifikowany (wyr. SA w Łodzi z 26.10.2000 r., II AKa 171/00, Legalis). Sformułowanie zarzutu wymaga skonkretyzowania naruszenia. Utrzymanie należytego poziomu opracowania odwołań przez podmioty kwalifikowane wymaga **oznaczenia przez nie granic określających zasadniczy zakres rozpoznania** w postępowaniu odwoławczym (art. 433 § 1). Środek odwoławczy, pochodzący od osób wymienionych w art. 427 § 2, powinien **jasno i precyzyjnie ów zakres wskazywać i sformułować precyzyjnie zarzuty odwoławcze**. Jest to konieczne, aby organ odwoławczy mógł rozpoznać skargę bez dociekania, jaka była rzeczywista wola skarżącego (wyr. SA w Krakowie z 24.8.2000 r., II AKa 141/00, KZS 2000, Nr 9, poz. 40).
- 10 3. **Wskazanie wszystkich zarzutów w zaskarżeniu.** Artykuł 427 § 2 obliuguje **profesjonalistów** do wskazania w środku odwoławczym **wszystkich zarzutów** stawianych zaskarżonemu rozstrzygnięciu (wyr. SA w Krakowie z 6.11.2008 r., II AKa 160/08, Legalis). Środek odwoławczy powinien być konstruowany w sposób **przejrzysty**, a więc powinien grupować w *petitum* zarzuty stawiane zaskarżonemu orzeczeniu (wyr. SN z 5.1.2011 r., V KK 64/10, OSNKW 2011, Nr 2, poz. 14). Podmiot kwalifikowany powinien **wyczerpująco** określić zarzuty odwoławcze, ażeby nie było potrzeby „wyprowadzania” ich z uzasadnienia środka odwoławczego (wyr. SA w Łodzi z 14.9.2000 r., II AKa 146/00, Legalis). **Nie jest bowiem rzeczą sądu odwoławczego domniemywanie zarzutów**, jakie chce postawić podmiot kwalifikowany (por. wyr. SN z 9.8.2002 r., WA 45/02, Legalis).
- 11 4. **Oparcie zarzutów odwoławczych na polemice z dowodami lub faktami.** Za **bezsukteczne** uznać trzeba zarzuty odwoławcze sprowadzające się **jedynie do polemiki** z ustaleniami zaskarżonego orzeczenia bądź **prezentowania odmiennych poglądów** na wiarygodność dowodów bądź fakty z nich wynikające (post. SA w Krakowie z 15.4.2003 r., II AKz 143/03, Legalis). Zarzut może być skuteczny wtedy dopiero, gdy formułujący go **wykaże** lub w **wysokim stopniu uwiarygodni**, że ocena dowodów dokonana przez sąd *meriti* jest błędna, gdyż sąd ten niesłusznie odrzucił dowody zasługujące na wiarę, pozwalające na wierną i prawdziwą rekonstrukcję zdarzeń stanowiących przedmiot postępowania, i jednocześnie, gdy skarżący **wykaże na czym polegały popełnione przez sąd pierwszej instancji błędy** w ocenie dowodów (wyr. SA we Wrocławiu z 14.12.2006 r., II AKa 322/06, Legalis). Tytułem przykładu, zarzut **błędu w ustaleniach faktycznych**, przyjętych za podstawę zaskarżonego wyroku, **nie może sprowadzać się do samej tylko odmiennej oceny materiału dowodowego**, lecz powinien polegać na wykazaniu, jakich uchybień w świetle wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego dopuścił się sąd w dokonanej przez siebie ocenie materiału dowodowego (wyr. SN z 20.11.2012 r., WA 24/12, Legalis).
- 12 5. **Wymagania dotyczące środków odwoławczych w postępowaniu karnym. Wskazanie naruszonych przepisów.** Wymagania zawartego w art. 427 § 2, wskazujące że środek odwoławczy pochodzący od podmiotów wymienionych w tym przepisie, a więc profesjonalistów, powinien zawierać wskazanie zarzutów oraz uzasadnienie, co należy rozumieć w ten sposób, że w środku odwoławczym **powinny być podane przepisy, których naruszenie doprowadziło do wadliwego rozstrzygnięcia** przez sąd rozpoznający daną sprawę (wyr. SN z 9.8.2002 r., WA 45/02, Legalis).
- 13 6. **Brak procesowo sformułowanych zarzutów.** *In praxi* występują środki odwoławcze, które nie zawierają procesowo sformułowanych zarzutów. Ich treść najczęściej sprowadza się do polemiki z zasadnością rozstrzygnięcia, zawierając jedynie domniemaną wolę jego

uchylenia, albo zmiany w zależności od sformułowań skargi. Takiej treści środek odwoławczy stwarza **niebezpieczeństwo błędnego odczytania zamiaru skarżącego** i jest **niedopuszczalny w przypadku podmiotów kwalifikowanych** z uwagi na dyrektywy art. 427 § 2 (*D. Drajewicz, Zażalenie w postępowaniu karnym*, s. 33).

7. **Brak podstaw do konwalidacji braku zarzutów.** Brak sformułowania w środku odwoławczym pochodzącym od podmiotu kwalifikowanego zarzutów powoduje, że takie pismo procesowe zawiera **braki formalne** o nieusuwalnym charakterze, uniemożliwiające nadanie mu biegu i w istocie nie może być uznane za środek odwoławczy. Tego rodzaju **braki nie mogą być konwalidowane przez wezwanie do ich usunięcia w trybie, o jakim mowa w art. 120 § 1** (post. SA w Katowicach z 27.9.2017 r., II AKA 457/17, Legalis).

V. Zasada *falsa demonstratio non nocet* w środkach odwoławczych

1. **Ocena znaczenia czynności procesowej.** Stosownie do art. 118 § 1 i 2, znaczenie czynności procesowej ocenia się według **treści złożonego oświadczenia** (zasada *falsa demonstratio non nocet*). Rozwiązanie to ma zastosowanie do podmiotów **niefachowych, jak i profesjonalnych**, co implikuje konieczność rozpoznania wszystkich zarzutów wskazanych wyraźnie przez autora skargi, niezależnie od tego, w jakim miejscu środka odwoławczego zostały wyrażone. W przypadku środków odwoławczych ustalenie ich rzeczywistego znaczenia oznacza konieczność uwzględnienia całej treści tego pisma (post. SN z 17.9.2014 r., V KK 187/14, Legalis). Zatem zarzut podniesiony **nie w *petitum* skargi odwoławczej, ale dopiero w jej uzasadnieniu**, może być przedmiotem oceny sądu odwoławczego, ponieważ granice odwołania wyznacza **treść całego środka odwoławczego** (wyr. SA w Krakowie z 14.1.2011 r., II AKA 52/11, Legalis).

2. **Powinność należytego redagowania skarg odwoławczych.** Jednakże skorzystanie z możliwości, jakie stwarza przepis art. 118 § 1 i 2, nie może prowadzić do „wyszukiwania” w treści uzasadnienia środka odwoławczego takiego uchybienia, które nie pozostaje w ścisłym, logiczno-prawnym związku z treścią zarzutu, a stanowi jedynie dodatkową argumentację (post. SN z 1.9.2010 r., IV KK 69/10, Legalis). **Należyty poziom obsługi prawnej** stron procesu i potrzeba **pewności sądu odwoławczego co do rzeczywistych żądań i oczekiwań** osoby wnoszącej odwołanie nakłada na podmioty kwalifikowane powinność należytego redagowania skarg odwoławczych (wyr. SA w Krakowie z 14.2.2007 r., II AKA 209/06, KZS 2007, Nr 3, poz. 36).

VI. Uzasadnienie

1. **Uzasadnienie środka odwoławczego.** Ustawodawca wymaga od podmiotów kwalifikowanych sporządzenia uzasadnienia środka odwoławczego (art. 427 § 2). Uzasadnienie środka odwoławczego **nie może mieć charakteru czysto formalnego**. Nie stanowi spełnienia wymagań ustawowych samo **wydzielenie uzasadnienia w odrębną jednostkę redakcyjną pisma**. Niezbędne jest, aby autor uzasadnił podniesione w środku odwoławczym zarzuty oraz wnioski odwoławcze (por. *S. Zabłocki, w: Stefański, Zabłocki, KPK. Komentarz*, t. 3, 2004, s. 37). Uzasadnił, a zatem **podał motywy swego działania i rozumowania, poparł argumentami i wykazał słuszość** (*M. Szymczak* (red.), *Słownik języka polskiego*, t. 3, s. 596).

2. **Obowiązki skarżącego profesjonalisty.** Obowiązkiem skarżącego, wynikającym z treści art. 427 § 2, jest wykazanie dlaczego nie zgadza się z zaskarżonym orzeczeniem i przedstawienie **rzeczowej na ten temat argumentacji w treści uzasadnienia** (por. wyr. SA w Białymstoku z 31.1.2018 r., II AKA 237/17, Legalis). Podmiot kwalifikowany musi w uzasadnieniu skargi wskazać uchybienia, które dostrzega w zaskarżonym orzeczeniu. Jest to jedyna droga do ich stwierdzenia przez sąd odwoławczy, chyba że wystąpią przyczyny wzruszenia rozstrzygnięcia brane pod uwagę z urzędu (por. wyr. SA w Łodzi z 26.10.2000 r., II AKA 171/00, Legalis).

3. **Odwołanie w treści skargi do innych pism.** Nie odpowiada wymogom uzasadnienia środka odwoławczego odwoływanie się autora tego pisma do **argumentacji zawartych w innych pismach procesowych** (por. wyr. SA w Krakowie z 6.11.2008 r., II AKA 160/08, Legalis),

czy też **oczekiwanie ich poszukiwania poza treścią środka odwoławczego, w szczególności w innych pismach**, do których się odwołuje autor skargi. Przepis art. 427 § 2 obliguje do wskazania wszystkich zarzutów stawianych zaskarżonemu rozstrzygnięciu tylko w treści środka odwoławczego i nie uprawnia do odwołania się w tym przedmiocie do treści pism procesowych składanych w toku postępowania, w tym do treści poprzednich środków odwoławczych (por. wyr. SA w Krakowie z 17.12.2013 r., II AKa 161/13, Legalis).

- 20 4. Rozległość zarzutów i uzasadnienia. Nie stanowi o skuteczności środka odwoławczego rozległość zarzutów i uzasadnienia** (wyr. SA w Łodzi z 26.2.2002 r., II AKa 18/02, KZS 2004, Nr 7–8, poz. 84), czy prezentowanie **ocen radykalnych, uczuciowych** (por. wyr. SA w Krakowie z 19.9.2002 r., II AKa 191/02, KZS 2002, Nr 11, poz. 22) lub **osobistych** w miejsce argumentów racjonalnych (wyr. SA w Krakowie z 29.12.2006 r., II AKa 234/06, KZS 2007, Nr 2, poz. 43). Niestosowne jest posługiwanie się w środku zaskarżenia argumentami o „**zdziwieniu**” bądź „**zbulwersowaniu**” ustaleniami organu *ad quo* zamiast argumentami rzeczowymi. **Uczucia skarżących są ich osobistą sprawą i nie zasługują na wyrażanie w dokumentach procesowych** (wyr. SA w Krakowie z 29.12.2006 r., II AKa 234/06, KZS 2007, Nr 2, poz. 43).
- 21 5. Krytyczna ocena decyzji procesowych.** Stwierdzenia o „**kuriozalności**” decyzji procesowej oraz o domniemanym braku „**minimalnej wiedzy prawniczej**” stanowią **przekroczenie granic dopuszczalnej krytycznej oceny decyzji procesowych** (post. SN z 26.11.2014 r., SDI 38/14, Legalis). Spór odwoławczy co do rozstrzygnięcia sądu powinien się toczyć **na poziomie argumentacji pozbawionej ocen skrajnych lub emocjonalnych** (por. wyr. SA w Krakowie z 19.9.2002 r., II AKa 191/02, KZS 2002, Nr 11, poz. 22).
- 22 6. Uzasadnienie środka odwoławczego pochodzącego od podmiotu kwalifikowanego** (art. 427 § 2) nie może stanowić **wyrazu negacji** wobec orzeczenia sądu pierwszej instancji i **nie ma odgrywać wyłącznie roli deskryptywnej**, a winno zawierać merytoryczne argumenty oparte na realiach procesowych konkretnej sprawy. To właśnie takie argumenty, mają przekonać sąd odwoławczy, że w istocie występują powody do wzruszenia wydanego w pierwszej instancji orzeczenia (wyr. SA w Łodzi z 20.11.2012 r., II AKa 162/12, Legalis).
- 23 7. Zasada *vigilantibus iura*.** Na stronach spoczywa powinność wykazania słuszności wysuwanych twierdzeń. Złożenie środka odwoławczego stanowi uprawnienie, a nie obowiązek strony (*qui non appellat, approbare videtur sententiam*), a więc na skarżącym spoczywa powinność dbałości o swe interesy (**zasada *vigilantibus iura***) i wskazania w skardze, gdzie dopatruje się nieprawidłowości decyzji, którą chce wzruszyć (*D. Drajewicz*, Głosa do post. SN z 16.12.2010 r., WZ 57/10, s. 129; *J. Izydorczyk*, Granice orzekania sądu odwoławczego, s. 64).

VII. Nowe fakty lub dowody

- 24 1. Pojęcie nowych faktów i dowodów.** Zgodnie z art. 427 § 3 w środku odwoławczym można również wskazać nowe fakty lub dowody. Przez „**nowe fakty**” należy rozumieć nowe, nieanalizowane w postępowaniu okoliczności, zaś „**nowe dowody**” to dowody nieprzeprowadzone w postępowaniu, z którymi nie zetknął się dotychczas organ pierwszej instancji; nowe w rozumieniu nowego źródła oraz środka dowodowego (por. *Grzegorzczak*, KPK. Komentarz, t. 1, 2014, s. 1418).
- 25 2. Dowody pominięte.** Nie stanowią nowych dowodów, te które były **znane** organowi pierwszej instancji, ale zostały przez niego **pominięte**, gdyż wówczas **aktualny jest zarzut naruszenia przepisów prawa procesowego** (art. 438 pkt 2), w szczególności art. 92 lub 410 nakazującego uwzględnienie w podstawie postanowienia całokształtu okoliczności ujawnionych w postępowaniu, a mających znaczenie dla rozstrzygnięcia (*Hofmański*, KPK. Komentarz, t. 2, 2011, s. 733).
- 26 3. Dowód nieprzeprowadzony mimo istnienia takiej możliwości.** Nie stanowią nowych dowodów te, które **nie zostały przeprowadzone** mimo istnienia takiej możliwości, jako że także w tym wypadku **właściwy jest zarzut obrazy przepisów postępowania – art. 170** (por. *Grzegorzczak*, KPK. Komentarz, t. 1, 2014, s. 1418).

4. **Dowód oddalony.** W przepisie art. 427 § 3 chodzi o dowód nowy i to taki, który **nie mógł być powołany** przed sądem pierwszej instancji. Przepis ten nie obejmuje sytuacji, gdy strona **zgłosiła wniosek dowodowy**, lecz został on **oddalony** przez sąd pierwszej instancji. Dotyczy jedynie takich przypadków, gdy rzeczywiście odwołującemu się taki dowód nie był wcześniej znany lub był znany, lecz niedostępny (post. SN z 27.7.2017 r., IV KK 259/17, Legalis).

5. **Zakaz dowodowy.** Nowym dowodem będzie dowód **znany organowi, lecz nieprzeprowadzony z uwagi na zakaz dowodowy**, który został uchylony (por. *Grzegorzcyk*, KPK. Komentarz, t. 1, 2014, s. 1418).

6. **Relacja art. 427 § 3 do art. 540 § 1 pkt 2.** „Nowe dowody” w rozumieniu art. 427 § 3 nie są tożsame z „nowymi dowodami” w rozumieniu art. 540 § 1 pkt 2. W tym pierwszym przepisie idzie o dowody służące do wyjaśnienia okoliczności sprawy lub mogące przysłużyć się do ustalenia okoliczności mających znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy, natomiast w drugim przepisie mowa jest tylko o dowodach, które wskazują, że miała miejsce określona pomyłka sądowa (wyr. SN z 16.12.2003 r., II KK 135/03, Legalis).

7. **Powolywanie w środku odwoławczym nowych faktów lub dowodów.** W środku odwoławczym można wskazywać na nowe fakty lub dowody (art. 427 § 3), ale skutecznie jedynie wtedy, gdy zostaną one nie tylko podane, ale i wykazane, a przy tym **muszą mieć znaczenie dla kontroli zaskarżonego rozstrzygnięcia** (post. SN z 19.3.2009 r., III KZ 17/09, Legalis). Podanie nowych faktów lub dowodów stanowi uprawnienie skarżącego. Służą one **wsparciu podniesionych zarzutów** o charakterze względnym i bezwzględnym, lecz **nie stanowią odrębnej podstawy odwoławczej** (*Grzegorzcyk*, KPK. Komentarz, t. 1, 2014, s. 1419).

8. **Prekluzja dowodowa.** Przepis art. 427 § 3 ustanawia prekluzję dowodową w stosunku do odwołującego się. Wniosek dowodowy powinien odpowiadać wymogom, o których mowa w art. 169, oraz zawierać **uprawdopodobnienie obiektywnej niemożności powołania dowodu przed sądem pierwszej instancji**. Niewykazanie tej okoliczności stanowi podstawę **oddalenia wniosku dowodowego** na podstawie art. 427 § 3 (tak post. SN z 19.10.2017 r., IV KK 336/17, Legalis; *A. Sakowicz*, w: *Sakowicz*, KPK. Komentarz, 2018, s. 1049; odmiennie *D. Świecki*, w: *Świecki*, KPK. Komentarz, t. 2, 2017, s. 307, który traktuje taki wniosek jako niedopuszczalny z mocy ustawy – art. 170 § 1 pkt 1).

9. **Wniosek dowodowy strony nieskarżącej.** Strona, która nie wniosła środka odwoławczego, **nie jest objęta obostrzeniami** wynikającymi z art. 427 § 3, ale jej **wniosek dowodowy** powinien odnosić się do okoliczności związanych z granicami kontroli odwoławczej (art. 433 § 1), gdyż **poza nimi przeprowadzenie dowodu nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia** sprawy z uwagi na treść art. 170 § 1 pkt 2 (por. *D. Świecki*, w: *Świecki*, KPK. Komentarz, t. 2, 2017, s. 307).

VIII. Uzupełnienie środka odwoławczego

1. **Instytucja uzupełniania środka odwoławczego.** Ustawodawca **nie zna instytucji uzupełniania** środka odwoławczego, czy też wnoszenia go „na raty”. Niedopuszczalne jest rozbudowywanie zarzutów i ich uzasadnienia **w piśmie wnoszonym z przekroczeniem terminu zawitego**, który jest zastrzeżony dla złożenia środka odwoławczego. Uzupełnienie wniesione później, ma jedynie charakter pisma procesowego (wyr. SN z 2.12.2008 r., II KK 70/08, Legalis).

2. **Modyfikacja w postępowaniu odwoławczym.** Środek odwoławczy wniesiony na niekorzyść oskarżonego przez podmioty kwalifikowane nie może być modyfikowany w trakcie postępowania przed organem odwoławczym przez podnoszenie **nowych zarzutów**, np. na rozprawie odwoławczej (wyr. SA we Wrocławiu z 16.11.2000 r., II AKa 375/00, Legalis).

3. **Zarzuty zgłoszone ustnie,** poza zarzutami zawartymi w środku odwoławczym, lub stanowiącymi ich modyfikacje nie mogą być w ogóle przedmiotem rozpoznania przez sąd odwoławczy, chyba że dotyczą **uchybień podlegających uwzględnieniu z urzędu**, co obejmuje przypadki wskazane w art. 439 § 1 oraz art. 440 (wyr. SA z 16.11.2000 r., II AKa 375/00, Legalis).

IX. Zmiany wprowadzone na podstawie ZmKPK2019

- 36 1. **Uwagi wstępne.** Nowela uzupełnia art. 427 o § 3a. Nowa regulacja wprowadza **zakaz podnoszenia zarzutu braku aktywności dowodowej** sądu pierwszej instancji i określa wyjątki od tego zakazu. Nierzadko strony biorące udział w postępowaniu sądowym zachowują się **pasywnie**, oczekując od sądu przeprowadzenia postępowania dowodowego, wyjaśnienia okoliczności sprawy, a następnie wydania satysfakcjonującego ich orzeczenia. Nadto, pomimo swej bierności, strony często za wynik postępowania bezpodstawnie obciążają sąd, a ich środki odwoławcze stają się krytyką sądu, który nie wykazał zaangażowania w gromadzeniu korzystnych dla nich dowodów. *In praxi* najczęściej zaś błędy postępowania są konsekwencją niedbalstwa pasywnych stron procesowych, a nie sądu. Stąd **zasadne** jest wprowadzenie rozwiązań normatywnych dyscyplinujących strony odnośnie do ich aktywności procesowej. Dotychczasowy model postępowania karnego w wyniku braku tego rodzaju przepisów, sprzyja przewlekłości postępowania karnego. Model ten stanowi wyraz nadopiekuńczości sądu, godząc w zasadę **samodzielności i podmiotowości** stron oraz z tym łączącej się odpowiedzialności za własne postępowanie. W sposób **aksjologicznie** niczym nieuzasadniony nakłada się na sąd obowiązek czuwania nad interesami stron, aprobując w ten sposób ich pasywną postawę (*D. Drajewicz*, Kontradyktoryjność procesu karnego, s. 974, 976). Zmianę należy przyjąć z pełną aprobatą, aczkolwiek stwierdzić trzeba, że nowela powinna iść znacznie szerzej w zakresie obowiązków stron.
- 37 2. **Zakaz podnoszenia zarzutu nieprzeprowadzenia dowodu z urzędu przez sąd pierwszej instancji.** Koncepcja ustanowienia takiego zakazu nie stanowi *novum*. Wprowadzony nowelą **ZmKPK2019** przepis nawiązuje do rozwiązania przyjętego w art. 427 § 4 w brzmieniu nadanym na podstawie **ZmKPK2013**. Przepis art. 427 § 4 wykluczał podniesienie zarzutu nieprzeprowadzenia przez sąd dowodu, jeśli strona w tym zakresie nie złożyła wniosku dowodowego, jak i też zarzutu naruszenia przepisów dotyczących aktywności sądu przy przeprowadzeniu dowodów. Jednocześnie ustawa nowelizująca **ZmKPK2013** wprowadziła wyjątek od tego zakazu, wyłączając zastosowanie art. 427 § 4, jeśli przeprowadzenie dowodu było **obowiązkowe** (art. 427 § 5). Jednakże **ZmKPK2013** nie określała, który dowód ma taki charakter, co rodziło kontrowersje interpretacyjne (*D. Drajewicz*, Kontradyktoryjność procesu karnego, s. 976; *D. Drajewicz*, Kontradyktoryjność procesu przed sądem I instancji, s. 1124, 1125; *D. Drajewicz*, Postępowanie dowodowe, s. 764, 765; *A. Bojańczyk*, Czy zaniechanie, s. 205; *S. Zabłocki*, Artykuł 167 KPK po jego nowelizacji, s. 167, 168). Projektodawca w ostatniej noweli ZmKPK2019 tego błędu chce uniknąć i ustanawia wyraźnie określone wyjątki od zakazu zarzutu nieprzeprowadzenia dowodu z urzędu (art. 427 § 3a *in fine*).
- 38 3. **Wyjątki od zakazu.** W środku odwoławczym **nie można podnosić zarzutu nieprzeprowadzenia dowodu z urzędu**, chyba że okoliczność, która ma być udowodniona, ma istotne znaczenie dla ustalenia:
- czy został popełniony czyn zabroniony, czy stanowi on przestępstwo i jakie,
  - czy czyn zabroniony został popełniony w warunkach, o których mowa w art. 64 lub 65 KK lub
  - czy zachodzą warunki do orzeczenia pobytu w zakładzie psychiatrycznym na podstawie art. 93g KK (art. 427 § 3a *in fine*). Jeśli jedna z tych okoliczności nie została udowodniona, pomimo warunków faktycznych wskazujących na konieczność jej wykazania, zatem zakaz nie obowiązuje. Strona może wówczas zarzucić, że sąd pierwszej instancji nie wykazał odpowiedniej aktywności dowodowej, a zatem jego orzeczenie jej wadliwe. Przepis ten w zasadzie potwierdza, że **na sądzie spoczywa obowiązek aktywności dowodowej** w celu wyjaśnienia, czy wystąpiły okoliczności, o których mowa w art. 427 § 3a *in fine*.
- 39 4. **Czyn zabroniony. Przystępstwo.** Ustalenie, czy został popełniony czyn zabroniony i czy stanowi on przestępstwo to **cele postępowania przygotowawczego** (art. 297 § 1 pkt 1). Nowela powtarza te sformułowania. Brak aktywności dowodowej sądu w przedmiocie tych ustaleń może stanowić zarzut odwoławczy. Chodzi nie tylko o to, czy został popełniony czyn zabroniony, o którym mowa w art. 1 § 1 KK, ale także czy ten czyn stanowi **przystępstwo**, a w tym czy zachodzą podstawy do wyłączenia odpowiedzialności karnej (np. kontratyp obrony koniecznej

– art. 25 § 1 KK, etc). Wprowadzony przez nowelę przepis nakłada też powinność wykazania odpowiedniej aktywności dowodowej przez sąd *a quo* w celu wyjaśnienia „**jakie**” popełniono przestępstwo (art. 427 § 3a). Powyższe wiąże się z ustaleniem, czy w opisie zarzuczonego w akcie oskarżenia zachowania można stwierdzić **znamiona innego przestępstwa niż to, którego kwalifikację zaproponował autor aktu oskarżenia.**

5. Powrót do przestępstwa. Sąd jest **zobowiązany z własnej inicjatywy** przeprowadzić **40** każdy dowód, który ma istotne znaczenie dla ustalenia, czy oskarżony popełnił przestępstwo w warunkach powrotu do przestępstwa, czyli recydywy podstawowej (art. 64 § 1 KK) albo recydywy wielokrotnej (art. 64 § 2 KK). Brak aktywności sądu w tym zakresie może stanowić przedmiot zarzutu odwoławczego. Obowiązek przeprowadzenia z urzędu przez sąd ustaleń w zakresie karalności oskarżonego **nie stanowi *novum***, jako że wynika z art. 213 § 1. Ustawodawca nie poprzestaje na domniemaniu niekaralności oskarżonego, lecz rozciąga na sąd obowiązek dochodzenia do prawdziwych ustaleń faktycznych również w sferze dotyczącej karalności oskarżonego (wyr. SN z 10.08.2004 r., III KK 150/04, Legalis). Obowiązek ten precyzuje art. 213 § 2, stosownie do którego, jeżeli podejrzany był już prawomocnie skazany, dla ustalenia, czy **przestępstwo zostało popełnione w warunkach art. 64 KK lub przestępstwo skarbowe – w warunkach art. 37 § 1 pkt 4 KKS, dołącza się do akt postępowania odpis lub wyciąg wyroku oraz dane dotyczące odbycia kary**, a nadto dokumenty te dołącza się także w sprawach o **zbrodnie**. Ustawa zobowiązuje do uzyskania dokumentów niezbędnych do ustalenia nie tylko recydywy powszechnej (art. 64 KK), ale i też skarbowej (art. 37 § 1 pkt 4 KKS). Wprawdzie ustawodawca używa w art. 213 § 2 terminu „podejrzany”, zamiast ogólnego „oskarżony”, ale nie oznacza to, że ten przepis nie obowiązuje w postępowaniu sądowym. Termin „**podejrzany**” wskazuje jedynie, że gromadzenie odpowiednich dokumentów powinno się rozpocząć już w **postępowaniu przygotowawczym** (por. *Grzegorzcyk*, KPK. Komentarz, 2014, s. 767), lecz nie zwalnia sądu od obowiązku ich uzyskania z urzędu w toku postępowania jurysdykcyjnego (wyr. SN z 17.05.2000 r., V KKN 96/00, Prok. i Pr.–wkł. 2000/12, poz. 10). Co więcej, obowiązki wynikające z art. 213 § 2 stosuje się odpowiednio do orzeczeń skazujących wydanych przez **sąd innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej**, jeżeli organ prowadzący postępowanie, a zatem w postępowaniu jurysdykcyjnym sąd, powziął informację o prawomocnym skazaniu (art. 213 § 2a).

6. Stałe źródło dochodu, zorganizowana grupa, związek przestępczy, przestępstwo 41 o charakterze terrorystycznym. Może stanowić przedmiot skutecznego zarzutu odwoławczego zaniechanie przeprowadzenia **dowodu z urzędu** przez sąd *a quo*, jeśli okoliczność, która ma być udowodniona, ma istotne znaczenie dla ustalenia czy czyn zabroniony został popełniony w warunkach, o których mowa w **art. 65 KK**. Sąd pierwszej instancji ma obowiązek wykazania odpowiedniej inicjatywy dowodowej w celu ustalenia, czy oskarżony z popełnienia przestępstwa uczynił sobie stałe źródło dochodu lub popełnił przestępstwo działając w zorganizowanej grupie albo związku mającym na celu popełnienie przestępstwa, lub czy jest sprawcą przestępstwa o charakterze terrorystycznym.

7. Orzeczenie pobytu w zakładzie psychiatrycznym. Obowiązkiem sądu pierwszej instancji **42** jest przeprowadzenie **dowodu z urzędu** odnośnie do okoliczności, które mają istotne znaczenie dla ustalenia, czy zachodzą warunki do orzeczenia pobytu w zakładzie psychiatrycznym na podstawie art. 93g KK. Jako że środek zabezpieczający orzeka się, jeżeli istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że sprawca popełni ponownie czyn zabroniony o znacznej społecznej szkodliwości w związku z chorobą psychiczną lub upośledzeniem umysłowym lub w związku z zaburzeniem preferencji seksualnych (art. 93g § 1, 2 lub 3 KK), chodzi o przeprowadzenie **odpowiednich opinii** z zakresu medycyny i innych dziedzin nauki, np.: biegłych lekarzy psychiatrów, biegłego psychologa, a niekiedy też seksuologa (art. 202 § 1–3). Przed orzeczeniem środka zabezpieczającego, o którym mowa w art. 93a § 1 KK sąd ma obowiązek **wysłuchać** biegłego psychologa, a w sprawach osób niepoczytalnych, o ograniczonej poczytalności lub z zaburzeniami osobowości albo gdy sąd uzna to za wskazane – ponadto biegłych lekarzy psychiatrów; dodatkowo w sprawach osób z zaburzeniami preferencji seksualnych obowiązek wysłuchania odnosi się do biegłego lekarza seksuologa lub biegłego psychologa seksuologa (art. 354a § 1).

[Przejdź do księgarni →](#)